

Vergil in njegova četrta ekloga

Anno Domini 1943. Na škofijskem vrtu v Sombotelu se sprehajata dr. Gyula Géfin, ravnatelj bogoslovja ter Karol Ficko, župnik iz Dolenc (Dolenci v Prekmurju). Slednji reče meni, bogoslovcu: "*Sic itur ad astra!*" Danes, po toliko letih sem se spomnil teh besed. Navajal je rimskega pesnika Publija Vergila Marona, njegov verz iz Eneide, ki se v celoti glasi takole:

"Apolon na oblaku sedeč Julia zmagovalca spodbuja:

z novo močjo napreduj dečko: TAKO SE GRE K ZVEZDAM,

iz bogov si porojen in bogove rojevaš ..."

Seneka (ok. 5 pr. Kr. do 65 po Kr.) Vergilov izrek TAKO SE GRE K ZVEZDAM razčlenjuje takole: "*Non est ad astra mollis e terris via*", slovenim: "*Pot z zemlje k zvezdam ni lahka.*"²

Od tod pregovor: *Per atra ad astra* (*Po temini k nebes sinjini*).

Kaj je pravilno: Vergil ali Virgil? O tem je bila v 17. stoletju velika debata. Stari pisatelji so večkrat pisali "Deana" namesto "Diana", "Menerva" namesto "Minerva", "magester" namesto "magister", tako tudi "Vergilius" namesto "Virgilius". So tudi, ki ime "Virgilius" izvajajo iz besede "virgo", devica, zaradi Vergilove "virginalis verecundia", deviške sramežljivosti. V Neaplju so Vergila imenovali "Parthenias", "Deviški", zato najdemo v nekaterih starih izdajah njegovih knjig naslov: P. PARTHENIATIS VIRGILII MARONIS LIBER, se pravi KNJIGA P. DEVIŠKEGA VIRGILA MARONA.

Publij Vergil Maro se je rodil leta 70 pr. Kr. v vasi Andes pri Mantovi, umrl pa je leta 19 pr. Kr.

V prvih časih krščanstva so ga šteli za neke vrste preroka, ki naj bi napovedal Odrešnikovo rojstvo.

Že omenjeni ravnatelj bogoslovja, profesor dogmatike, dr. Géfin, nam je med predavanjem *O ostankih razodete resnice v poganstvu* leta 1943 navedel Vergilovo Četrto eklogo. S svinčnikom sem si to zapisal v teološki učbenik F. Egger, *Enchiridion theologiae dogmaticae generalis*, Brixen 1932, 59:

Ultima Cumaei venit iam carminis aetas:
Magnus ab integro saeculorum nascitur ordo.
Iam redit et Virgo, redeunt Saturnia regna:
Iam nova progenies coelo demittitur alto.
Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum
Desinet, ac toto surget gens aurea mundo,
Casta fave Lucina: tuus iam regnat Apollo
(Bucolica, Ecl. IV, 4-10).

To kitico prevajam takole:

Poslednji že čas prišel je kumenske prerokbe:
Poraja se scelega dolga vrsta stoletij.
Že vrača Devica se, vrača Saturnova vlada:
Z neba se visokega spušča že zarod se nov.
Dečku, ki kmalu bo rojen, naklonjena bodi
čista Lucina: tvoj že zavlada Apolo,
ko rod bo dobe železne minil
*in zlat zasijal po širnem bo svetu.*³

Vergil je bil Danteju najljubši pesnik in vzornik. Izbral si ga je za vodnika v svoji Božanski komediji.

"Si ti tisti Vergil, tisti studenec,
čigar beseda razliva se kot reka široka?
Učitelj si moj, avtor si moj,
edini zares, od katerega vzel
prelepi sem slog, ki slavo mi je prinesel"
(Inf. I., 79-80. 85-87).

Rimski pesnik Stacij (r. ok. 40 v Neaplju, u. ok. 96) v *Božanski komediji* hvali Ver-

gila, da je v Četrthi eklogi napovedal novo dobo in Odrješnika. Zaradi te napovedi je Stacij postal – tako pravi sam – ne samo pesnik, ampak tudi kristjan:

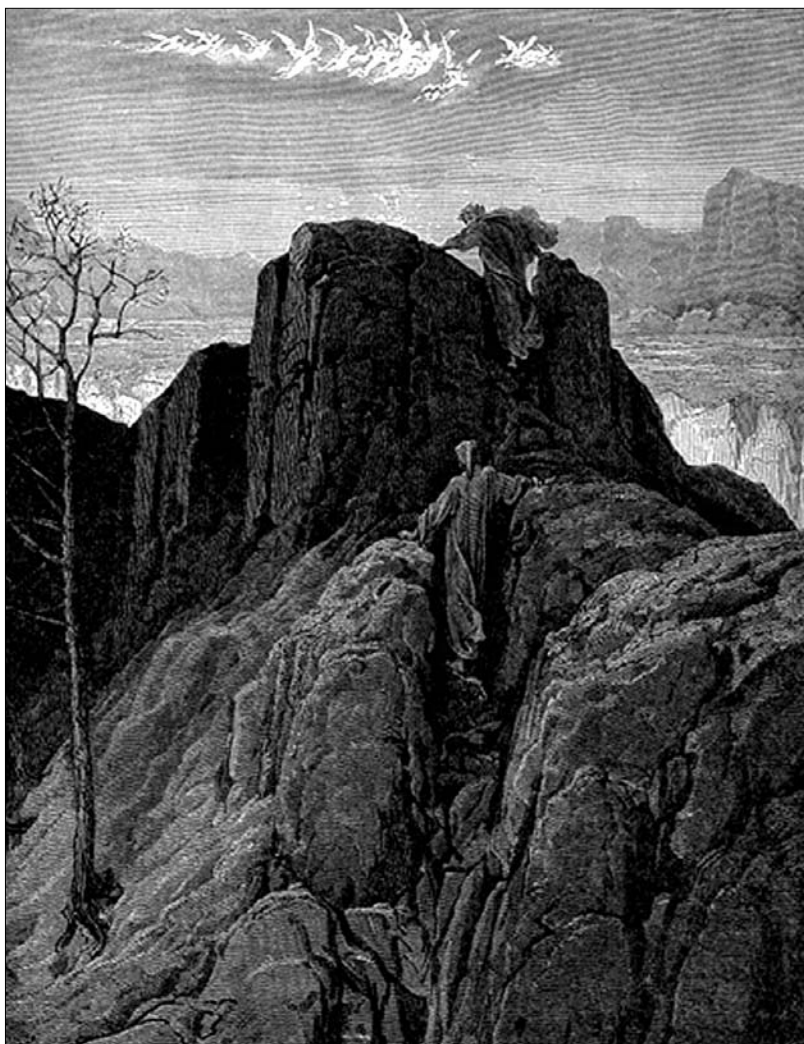
“Ko rekel si (Vergil): ‘Vek prenovi se, vrača pravica, vrača človeštva prvi se čas in zarod se nov spušča z neba.’

Po tebi sem pesnik postal, po tebi tudi kristjan”

(Purg. XXII, 70-73).

Stacij je sprva servilno laskal cesarju Domicianu, ki je preganjal kristjane. V srednjem veku so Stacija zelo cenili in ga poviševali. Pripisovali so mu spreobrnitev h krščanstvu. Imeli so ga za vrednega, da se je zveličal.

Lucius Caelius Firmianus qui et Lactantius (Lucij Celij Firmian, ki se imenuje tudi Laktancij), krščanski pisatelj, rojen ok. 250 v Afriki, umrl ok. 325 v Galiji. Cesar Dioklecijan ga je poklical v Nikomedijo v Bitiniji, kjer

Gustave Doré: Dante sledi Vergilu v skalno gorovje.
Ilustracija k *Božanski komediji* (*Vice*), jedkanica, ok. 1861.

se je spreobrnil h krščanstvu. Ko je Dioklecijan ok. leta 303 začel preganjati kristjane, se je Laktancij postavil v obrambo krščanstva. Med drugim je napisal 7 knjig *Divinae institutiones* in jih posvetil cesarju Konstantinu Velikemu. Četrto Vergilovo Eklogo je znal tako rekoč na pamet, saj jo prosto navaja. Vergila ima za preroka. Takole piše: "Ko bodo moralno oporekana verstva uničena in hudodelstvo zatrto, bo zemlja podvržena Bogu, kar je napovedal pesnik v smislu pesmi kumejske Sibile."

In vmes navaja še 13 vrstic iz Vergilove Četrte ekloge.⁴

Bolj kot o Četrtri eklogi dvomi sv. Hieronim o tistih, ki menijo, da je Vergil napovedal besede nebeškega Očeta Sinu in besede Božjega Sina na križu.⁵ Hieronim dobesedno navaja 6. in 7. vrstico Vergilove Četrte ekloge.⁶

Sv. Avguštin spodbuja otroke k branju Vergilovih pesnitev: "Dečki naj berejo Vergila, da ta veliki in od vseh najslavnejši ter najboljši pesnik, če se z njim napojijo v nežnih letih, ne bi bil zlahka s pozabo izbrisan."⁷

Glede Vergila piše sv. Avguštin še: "Zaradi množice človeškega rodu je prišel Kristus, da bi jo rešil oblasti hudobnih duhov (...). O njem (o Kristusu – op. J. S.) pravi zakrito, kot da govori o drugi osebi, poetično sicer, a resnično, če to obrnemo nanj (na Kristusa – op. J. S.):

Če kaki sledovi ostali zločina so našega,
po tebi, Vodnik, uničeni svet rešili strahu
bodo večnega

(Vergil. Eclog. 4, vers. 13, 14).

Sledove zločinov ozdravlja le Odrešenik, ki o njem govori pravkar navedeni verz. Tega namreč Virgil (sic) ni rekel sam od sebe, ko v 4. vrstici svoje Četrte ekloge pravi:

*Poslednji že čas prišel je kumenske prerokbe.*⁸

Notranji razlogi, da bi lahko Vergil imel v mislih rojstvo nad vse velikega človeka:

1. Slovesni, nad vse slovesni uvod v omenjeno skrivnostno napoved:

Sicelides Musae, paullo maiora canamus ...

To vrstico prevaja Alojz Rebula zares pesniško:

*O modrice pastirske, zanosnejšo pesem zapojmo!*⁹

2. Ko Vergil govori o skrivnem rojstvu Aventina, ki ga je spočela svečenica Rea (*Rhea Sacerdos*, sic!) od Herkula, Zeusovega sina, še zdaleč ne naredi tako slovesnega uvoda kot v 2. vrstici svoje Četrte ekloge.¹⁰

3. Zaradi čistega življenja bi bil lahko Vergil zaslužil, da bi bil od pravega in edinega Boga razsvetljen kot "prerok". Rekli smo že, da so ga imenovali "parthenias", "deviški". Vzgojo za čistost je dobil že v domači hiši, kot sam pravi: "*Interea dulces pendent circum oscula nati: / Casta pudicitiam servat domus*" (Georgica, Lib. II., 523-524). Verz slovenim takole: "Nežni otroci kar visijo na ustih očetovih: svetočista pa hiša varuha nedolžnosti je."¹¹

V uvodu k Vergilovim Eklogam Hans Dütschke med drugim pravi: "Vergila so vedno bolj in bolj spoznavali v luči krščanstva. Njegov ljubeznivo ljubki in čisti značaj popolnoma ustreza temu pojmovanju. Četrta ekloga, v kateri pesnik na tako skrivnosten način govori o vrnitvi bolj čistih časov, o devici in o rojstvu njenega sina, je bila preveč vabljiva, da je ne bi umevali v krščanskem smislu. In tako so pesnika umevali kot Kristusovega preroka."¹²

4. Vergilova ponižnost in bratska ljubezen. Vergilova knjižnica je bila odprta vsem. Često je imel bolj v srcu kakor na ustih Evripidovo rečenico: *τα τῶν φίλων κοινὰ* ali v latinskem prevodu: *communia esse amicorum omnia*. Bil je daleč proč od slavohlepija. Če je kdo kak njegov verz pripisal sebi, potem tega ni samo mirno prenašal, ampak se je tega celo veselil.¹³

Vergila z velikim spoštovanjem omenjajo tudi sodobne knjige. Alojza Rebulo smo že omenili. Gilbert Keith Chesterton piše: "Zdi se, da je bil prvi italijanski pesnik (sv. Fran-

čišek – op. J. S.) edini človek, ki ni nikdar niti slišal za Vergilija (...) Toda ali si resnično želimo, da bi Dante nikdar ne smel slišati za Vergilija?”¹⁴

Theodor Haecker pravi: “Srednji vek je te verze (Četrte ekloge – op. J. S.) največjega latinskega pesnika Vergilija brez vsakega obotavljanja povezal z Odrešenikovim rojstvom (...). Potem ko je dolgo časa prevladovalo neko subalterno mnenje filologov, češ da je vzvišeni pesnik svoje vzvišene verze posvetil kot prilizovalno pesem sinu nekega rimskega konzula z imenom Pollio, so se danes boljši filologi vrnili k neizogibnosti teze, da je bil tu predmet večji kakor pa največji pesnik sam (...). Vergilij ni bil prerok kakor Izaija (...), a oblikoval je mitsko snov, ki je imela odnos do večne resnice angelov, očakov in prerokov, v trenutku, ki ga ni določil on, temveč Previdnost sama (...), ker je bil na eminenten način pred Kristusom *anima naturaliter christiana*, ker je bil kakor nobeden od poganov, niti Platon niti Aristotel, izbraneec za Kristusa.”¹⁵

Sklep: V fundamentalno ali splošno teologijo v poglavje “De reliquiis veritatis in Paganismo” (“O ostankih resnice v poganstvu”) sodi tudi Četrta ekloga Publija Vergila Marona.

1. P. Virgilis Maro, *Aeneis*: “Apollo (...) Nube sedens: atque his victorem affatur Iulum: Macte nova virtute, puer: SIC ITUR AD ASTRA; *Diis genite, et geniture Deos ...*” (IX. 641 sl.). Iulus je Enejev sin.
2. Lucius Annaeus Seneca, v: *Hercules furens*, verz 437.
3. Bukólika (od gr. pridevnika “βουκολικοῦ”, pastirski, selski) je pesem, ki prikazuje idealizirano pastirsko življenje. Ekloga (od gr. glagola “eklegw” “izbiram”) je idilična pesnitev, izbrana izmed več pesnitev, ki jih avtor ni štel vredne za objavo.
Kumenska prerokba se nanaša na Sibilo, prerokinjo v Kumah.

Saturnova vlada. Saturn, bog setve; Saturnova leta so veljala za srečna.

Lucina (od lat. “lux, lucis”, luč), porodna boginja, navzoča ob porodih.

Apolo, sončni bog.

4. Lactantius, Lib. VII. *De vita beata*, Cap. 24: PL 6, 810.
5. Prim. F. K. Lukman, *Svetega Hieronima izbrani spisi*, I., Celje 1941, 216.
6. St. Hier. *Epistula ad Paul.* 53: PL 22, 545.
7. “Virgilium pueri legant, ut poeta magnus omniumque praeclarissimus atque optimus, teneris imbibitus annis, non facile oblivione possit aboleri” (De Civ. Dei lib. 1, C. 3, navaja G. P. E. Wagner, *Publius Virgilius Maro*, Lipsiae, 1830, 136).
8. St. Aug. *De Civitate Dei*, Lib. X. Cap. 27: PL 41, 305.
9. Alojz Rebula, *Skozi prvo zagrinjalo*, Celje 1994, 160. Tako Rebula prevede 2. vrstico Četrte ekloge, potem ko malo prej pravi: “V njej (v Četrthi eklogi – op. J. S.) Vergil že štirideset let pred rojstvom v Betlehemu napoveduje zlati vek, prerojenje sveta, rojstvo dečka, ki bo odvzel grehe človeštva.”
10. “... satus Hercule pulchro / Pulcher Aventinus: (...). collis Aventini Sylva quem Rhea Sacerdos / Furtivum partu sub luminis edidit auras / Mixta Deo mulier (...).”
Prevajam: “Od lepšega lepši Aventin, Herkulov sin, ki ga je v gozdu Aventinskega griča skrivaj porodila Rea svečenica, potem ko se združila je z bogom (...)” (Aeneis, VII, 656-661).
11. “... circa oscula”: “osculum” tu ni “basium”, to je “poljub”. Pri Vergilu pomeni “osculum” (mn. “oscula”) “usta”. Npr.: “*Olli subridens hominum sator atque Deorum, / Vultu, quo coelum tempestatesque serenat, / Oscula libavit natae: dehinc talia fatur: / Parce metu Cytherea ...*”
Prevajam: “Nasmehne se blago ji oče ljudi in bogov. Z obrazom, ki razjasni nebo, lahko dotakne se hčerinih ust in pravi tako: Ne boj se, Citerea ...” (Aeneis, I, 258-261).
“Oče ljudi in bogov” je Jupiter. “Citerea” je “Venus” boginja lepote in ljubezni, Jupitrova hči in Enejeva mati.
12. H. Dütschke, *Vergils Werke, I, Eklogen und Georgika*, Stuttgart (brez letnice), 17.
13. Prim. Carolus Ruanus, *P. Virgilii opera*, Venetis 1713, poglavje z naslovom *Vita incerto autore*, predzadnja neoštevilčena stran pred stranjo s številko 1 in z naslovom: *P. Virgilii Maronis Bucolica*.
14. G. K. Chesterton, *Sveti Francišek Asiški*, Ljubljana 2001, 162.
15. Th. Haecker, *Človekov duh in resnica*, Celje 2002, 103-104.